

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

-

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

-

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

-

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

-

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

-

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- o ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan
- o ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden

-

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Suomen Latu ry on valtakunnallinen ulkoilujärjestö. Tavoitteemme on, että jokainen löytää itselleen mielekkään tavan ulkoilla ja liikkua luonnossa. Suomen Ladulla on noin 93 000 jäsentä.

Luonnonvarakeskuksen tutkimuksen mukaan (LVVI2, 2010) jokainen aikuinen suomalainen ulkoilee keskimäärin 170 kertaa vuodessa. Siten suomalaiset ulkoilevat yhteensä noin 850 miljoonaa kertaa vuodessa. Suomalaisilla on keskimäärin 13 eri ulkoiluharrastusta vuoden aikana.

Suurin osa kaikesta ulkoilusta ja ulkona tapahtuvasta fyysisestä aktiivisuudesta kohdistuu lähellä kotia oleviin lähimetsiin, puistoihin, kävely- ja pyöräteille, leikkipaikoille ja ulkoilureiteille ja -poluille. Viherrakenteeltaan monipuolinen ja verkostomainen ympäristö mahdollistaa eri harrastuksiin mielekkään ja motiiveihin vastaavan liikkumisympäristön vuodenaikojen mukaan vaihdellen.

Useimmiten ulkoilu kohdistuu alueille, jossa on puustoa tai luontoympäristöä (LVVI2, Luke).

Maankäytön suunnittelulla on suuri merkitys ulkoiluun, sen saavutettavuuteen ja houkuttelevuuteen. Erityisen tärkeää on lähiluonnon saavutettavuus ja laatu sekä ulkoilureittien verkostomaisuus.

Myös vesistöt ovat suomalaisille tärkeitä ja niillä on suuri virkistyskäytön vetovoima. Useimmiten vesistöt liittyvät vapaa-ajan asumiseen, veneilyyn, melontaan, luontouintiin ja kalastukseen.

Kaivosasiat vaikuttavat laajasti kulttuurisiin ekosysteemipalveluihin. Kaivostoiminnalla on paljon vaikutuksia virkistyskäyttöön ja sen mahdollisuuksiin. Kaivostoiminta on pilannut vesistöjä, jolloin vesistöjen virkistysarvo menetetään joko kokonaan tai osin. Kaivoksilla on lähialueillaan maisema-, melu- ja pölyvaikutuksia. Ne vaikuttavat kaiken ulkoilun laatuun ja myös luontomatkailun mahdollisuuksiin ja vetovoimaan.

Lausumme luonnoksesta uudeksi kaivoslaiksi seuraava

1. Varausvaihe

Varausvaiheessa kaivostoiminta ei konkreettisesti vaikuta luonnon virkistyskäyttöön ja sen edellytyksiin. Suurilla metsäalueilla kulkee kuitenkin kunnallisia ja ylikunnallisia ulkoilu- ja retkeilyreittejä, ja niillä on kuntien virkistysalueita. Varaukset luovat epävarmuutta näiden pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Kaivoslaissa tulisi selvyden vuoksi luetteloida statukseltaan sellaiset alueet, joille varauksia ei voi tehdä. Varauksia ei tulisi sallia lainkaan kansallispuistoihin, valtion retkeilyalueille ja muille perustetuille retkeilyalueille, UNESCO:n maailmanperintöalueille, geopark-alueille, erämaa-alueille ja muille suojelualueille. No go -alueet tulee selkeyden vuoksi luetteloida luonnonsuojelulain lisäksi myös kaivoslaissa.

2. Malminetsintävaiheella on suoria vaikutuksia alueen virkistyskäyttöön. Toiminta estää jokamiehenoikeudella tapahtuvan virkistyskäytön kohdealueella. Toimintaan sisältyy riskejä. Esitämme, että malminetsintävaiheessa toiminnasta tulee tehdä ilmoitus ympäristöviranomaiselle.

Malminetsintälupaa ei tule saada ollenkaan kansallispuistoihin, valtion retkeilyalueille ja muille perustetuille retkeilyalueille, UNESCO:n maailmanperintöalueille, geopark-alueille, erämaa-alueille ja muille suojelualueille.

Maanomistajan ja kunnan on tarpeen tietää tarkasti malminetsinnän kohdentumisesta alueelle. Maanomistajalla ja kunnalla tulee olla myös tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa malminetsintään. Jos toimenpidealueelle kohdistuu erityistä virkistyskäyttöä, tai siellä on ulkoilu- ja retkeilyreittejä, reitinpitäjän on tarpeen kertoa tilanteesta etukäteen reitin käyttäjille.

Seuraava lause hallituksen esityksessä malminetsintävaiheen aiheuttaman haitan korvaamisesta on hyväksyttävä, mikäli haitta on alueellisesti ja ajallisesti tarkasti rajattu ja ympäristöviranomaisten, kunnan ja maanomistajan tiedossa: ”vahinkona tai haittana ei kuitenkaan korvattaisi jokamiehenoikeuteen perustuvaa virkistysarvojen menettämistä tai niiden huononemista”. Pykälän tarkoittamia jälkitoimenpiteitä ovat malminetsintäalueen saattaminen yleisen turvallisuuden vaatimaan kuntoon, väliaikaisten rakennelmien ja laitteiden poistaminen, alueen kunnostaminen ja siistiminen sekä alueen saattaminen mahdollisimman luonnonmukaiseen tilaan. Jälkitoimenpiteiden tekeminen on tärkeää ja niiden tekemättäjäättämisestä tulee aiheutua sanktio.

3. Kunnan ja maanomistajien tulee pystyä vaikuttamaan pitkään jatkuvaan malminetsintään esitettyä paremmin. Pitkään (useita vuosia) jatkuessaan, erityisesti asutuksen lähellä malminetsinnällä on vaikutuksia virkistyskäyttöön ja sen ohjaamiseen ja kehittämiseen. Kunnan

pitää pystyä myös suunnittelemaan ja edistämään virkistyskäyttöä ilman pelkoa, että alueelle tulee malminetsintää.

4. Kaivoksen perustaminen. Ympäristön ja lähivesien turvaamiseksi kaivostoiminnalta tulee edellyttää aina ympäristölupaa ennen kaivosluvan myöntämistä. Lain sanamuotoja tulisi tiukentaa siten, että kaivokset saisivat aiheuttaa vain vähäisiä ympäristöhaittoja, koska näillä on suora vaikutus myös virkistysympäristöön ja sen laatuun. Selvityksissä (mm. Luke) on todettu, että kansalaisten luottamus ympäristöviranomaisten mahdollisuuksiin vaikuttaa kaivostoiminnan ympäristöhaittoihin on heikko. Asia on vakava. Kaivokset eivät saa pilata maa- ja vesialueita.

Ympäristövaikutusten arviointi on pohjana kaivostoimintaan haettaville ympäristöluville. Vaikutuksia arvioitaessa on arvioitava myös toiminnan vaikutuksia ihmisten elinoloihin, terveyteen ja viihtyvyyteen. Ympäristövaikutuksia on lain ja lupaehtojen mukaisesti seurattava koko toiminnan ajan, myös kaivostoiminnan päättymisen jälkeen.

Lisäksi lakia tulee täydentää intressivertailulla, joka sisältää myös alueen virkistyskäytön, luontomatkailun ja niiden pitkäaikaisen arvon. Hallituksen esityksen saatteessa todetaan, että ” Eri intressien, esimerkiksi virkistyskäytön ja syntyvien työpaikkojen muuntaminen yleisesti hyväksytyyn, vertailukelpoiseen muotoon, vaatisi huomattavasti lisää asioihin perehtymistä ja julkistakin keskustelua sekä linjauksia asiasta.”

Se, että esimerkiksi virkistyskäytön ja luontomatkailun arvon ja potentiaalin laskeminen on vaikeaa, ei ole peruste olla kehittämättä intressivertailuun valideja menetelmiä. Tähän liittyvää tutkimusta on tehty jo paljon. Keskustelu ja linjaukset asiasta ovat tarpeen.

Mikäli mahdollista ristiriitatilannetta toimialojen ja eri intressien kesken ei pystytä ennaltaehkäisemään, on mahdollista, että matkailu- ja kaivosalan välille muodostuu vakava ristiriitatilanne, joihin on jouduttu Kuusamossa ja Kolarissa. Ympäristölupien täytyy olla nykyistä tiukempia ja valvonnan toimivampaa, jotta minimoidaan kaivostoiminnan pitkäaikaiset vaikutukset luontoon (ml. veistöt) ja virkistyskäyttöympäristöihin.

Mikäli kaivos ei olisi pitkällä aikajänteellä, laajasti tarkastellen yhteiskunnallisesti järkevä, kaivoksen perustamisen ei tule olla mahdollista.

Lakiesityksessä säädetään toiminnanaikaisesta velvollisuudesta istuttaa puita ja ennallistaa maisemaa. Tämä on hyvä asia.

5. Kaivostoiminnan lopettaminen. Lopetettu kaivos voi tarjota erityisen ympäristön esimerkiksi laitesukeltamiselle. Kaivoksen ympäristöhaittoja koskevat vakuudet tulee asettaa nyt 30 vuodeksi, jonka jälkeen ne raukeavat. On mahdollista, että kaivos tämän ajanjakson jälkeenkin aiheuttaa esimerkiksi virkistyskäyttöä estävää tai haittaavaa vesistön pilaantumista. Korjauskustannukset jäävät valtion maksettaviksi. Esitämme, että vakuudet tulee asettaa nykyistä pidemmäksi ajaksi.

6. Lisäksi kaivoksen perustamisvaiheessa tulee olla suunnitelmat alueen ennallistamisesta, virkistyskäytön edellytyksistä, mahdollisesti kokonaan suljettavista alueista ja vaaranpaikoista, jotka ennallistetaan virkistykselle ja luonnolle sopivalla tavalla.

Suomen Latu ry

Toiminnanjohtaja

Eki Karlsson

Rautiainen Anne-Maria
Suomen Latu